

Imperialismen

BENGT LILJEGREN

Det näst bästa efter att veta något är att veta hur man ska ta reda på det.

SAMUEL JOHNSON

Att göra en historiografisk undersökning

En viktig beståndsdel i ett utvecklat historiemedvetande är en öppenhet för skilda tolkningar och perspektiv på historiska skeenden.

Varje tids historieskrivare är påverkade av sin samtid – även om de ofta gör anspråk på att vara objektiva till skillnad från sina föregångare. Historiker brukar tala om ”den fjättrade Clio”, det vill säga att varje försök att skildra det förflutna är präglad av historieskrivarens egen tid. Alla författare som vill skildra ett historiskt skeende, en historisk händelse eller en historisk gestalt påverkas av sin tids politiska och etiska värderingar, i högre eller lägre grad. Därför kan en analys av historieskrivarens verk inte sällan säga lika mycket om denne och hans samtid som om själva föremålet för hans verk. Det samma gäller för politisk propaganda som refererar till historien samt historiska romaner och filmer som utspelar sig i historisk miljö. Det vetenskapliga studiet av historieförmedling och historieforskning kallas historiografi.

Ett enkelt sätt att arbeta med historiografi på grundskole- och gymnasienivå är att undersöka textavsnitt från olika historieläroböcker – dammiga sådana brukar det finnas gott om i hyllorna på skolorna. Välj ett kontroversiellt ämne, sådana är det inte heller ont om, och undersök vad som står om det i förslagsvis tre läroböcker från olika tider.

Nedanstående övning handlar om synen på Storbritanniens kolonialvälde i Indien. Det är bara ett av många exempel som kan vara givande att studera. Texterna i utdelningsmaterialet är hämtade från följande läroböcker:

- Text A: Lars Hildingsson, *Levande historia*, Stockholm 1988, s. 362.
- Text B: Gustaf Jacobson, *Allmän historia för realskolan*, Stockholm 1936, s. 190.
- Text C: Simon Erlandson & Knut Wichman, *Allmän historia för realskolan*, Stockholm 1954, s. 274–275.

UTDELNINGSMATERIAL 13

HISTORIOGRAFISK UNDERSÖKNING AV TRE LÄROBÖCKERS
SYN PÅ STORBRITANNIENS KOLONIALVÄLDE I INDIEN

Varje tids historieskrivare är påverkade av sin samtid, av sin tids politiska och etiska värderingar. Därför kan ett studium av historieskrivarens verk ofta säga lika mycket om historieskrivaren och hans samtid som om själva föremålet för hans verk. Du ska nu få göra en historiografisk undersökning av synen på briterarnas kolonialvälde i Indien. Texterna kommer från tre historieläroböcker från olika tider.

1. Vilken lärobokstext är mest kritisk till engelsmännen?
Välj ut en mening som exemplifierar detta.
2. Vilken text är mest positiv till engelsmännen?
Välj ut en mening som exemplifierar detta.
3. Vilken text tror du är äldst? Varför tror du det?
4. Vad kan skillnaderna mellan de olika lärobokstexterna bero på?

En brittisk kolonistör i
Indien serveras te av två
infödda betjänter. Engelsk
skolplansch från 1888.
Bridgeman/IBL Bildbyrå.

Text A

Under 1500- och 1600-talen var större delen av indiska halvön ett enda stort rike, Stora Moguls rike. Kring år 1700 splittrades det i små furstestater. Detta gav européerna möjligheter att skaffa sig makt där. Det brittiska ostindiska kompaniet besegrade vid mitten av 1700-talet det konkurrerande franska. Den ena furstestaten efter den andra blev sedan brittiskt lydrike. I början var det mest frågan om att kompaniets folk skaffade sig politisk makt, för att bolagets handel inte skulle störas av de krig som ofta blossade upp mellan furstestaterna. Men snart upptäckte britterna att det var lönande att härska.

Indierna fick betala skatt för att de nya herrarna upprätthöll lag och ordning. En del av dessa pengar användes för inköp av bomull. På så sätt fick indierna egentligen gratis lämna ifrån sig de råvaror som fraktades till Europa. De färdiga tygerna exporterades sedan till Indien, vars hantverk slogs i spillror.

Text B

Det engelska väldet var i många avseenden till stor nytta för Indien. Genom att anlägga vägar, införa ordnat post- och telegrafväsende och bygga järnvägar befrämjade engelsmännen i hög grad den indiska handelns och samfärdselns utveckling. Men trots allt detta blev engelsmännen hatade av den infödda befolkningen som fruktade att man ämnade utplåna den indiska civilisationen och ersätta den med en engelsk.

Text C

Indien har kallats "den kostbaraste juvelen i Storbritanniens krona". Ostindiska kompaniet, som grundat Englands makt där, lade småningom under sig hela Främre Indien och västra delen av Bortre Indien. Tack vare engelsk organisationsförmåga skapades ordnade förhållanden bland landets över 300 miljoner inbyggare. Halvön fick med tiden goda kommunikationer, skolor och sjukhus. Välståndet ökades. Men trots detta blev engelsmännen hatade av många indier, som menade, att de vita utnyttjade dem och deras land för egen vinning, och fruktade, att den gamla indiska kulturen skulle utplånas. Efter ett uppror på 1850-talet upplöstes Ostindiska kompaniet, som visat sig olämpligt att utöva makten. Engelska kronan övertog själv styrelsen genom en vicekonung (1858). Drottning Viktoria antog senare titeln kejsarinna av Indien.